

Razvijanje komunikacijskih vještina u ranoj predškolskoj dobi

Marić, Erdina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:968042>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-04-20**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Erdina Marić

**RAZVIJANJE KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA U RANOJ
PREDŠKOLSKOJ DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Izvanredni preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**RAZVIJANJE KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA U RANOJ
PREDŠKOLSKOJ DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Hrvatski jezik i komunikacija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar

Studentica: Erdina Marić

Matični broj: 329

Slavonski Brod, srpanj 2017.

SAŽETAK

Ovaj rad nastao je iz potrebe da se pregledno prikaže razvoj komunikacijskih vještina kod djece rane predškolske dobi. Obzirom da nam u današnje vrijeme tehnologija odnosi standardnu, prirodnu i nesputanu komunikaciju, kao majka koja želi kvalitetno usmjeravati i odgajati svoju djecu na ispravan način, ali i kao buduća odgojiteljica, potaknuta sam sve više izraženijom potrebom za "iniciranjem" komunikacije. Vrijeme u kojem živimo uzelo je danak komunikacije nama odraslima, a kako vrijeme prolazi, vidimo da naši najmlađi "plaćaju" taj isti danak suvremenosti, tehnologije i nekomunikacije. Uz konstantnu potrebu za "iniciranjem" komunikacije, svjedoci smo činjenice kako djeca nisu dovoljno usmjerena na razvoj komunikacije te njezinih vještina, posebice djeca koja imaju određene poteškoće. Cilj ovoga rada jest upoznati se sa razvojem komunikacijskih vještina koje bismo trebali njegovati kod djece predškolske dobi te pronaći načine prema kojima ih možemo usmjeravati.

SUMMARY

This work was created from the need to clearly present the development of communication skills in children of early pre-school age. Given that technology today refers to standard, natural and uninhibited communication, as a mother who wants to properly guide and educate my children in the right way, but also as a future educator, I have been instigating an increasingly pronounced need for "initiation" of communication. The time we live in is the burden of communicating with us adults, and as time passes, we see that our youngest "pay" this same day of modernity, technology and uncompromising. With the constant need for "initiation" of communication, we are witnessing that children are not sufficiently focused on the development of communication and its skills, especially children with certain difficulties. The aim of this paper is to get acquainted with the development of communication skills that we should nurture in pre-school children and find ways to guide them.

KLJUČNE RIJEČI

Komunikacijske vještine, djeca, rana i predškolska dob

KEYWORDS

Communication skills, children, early and pre-school age

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. ŠTO JE KOMUNIKACIJA I KOJE SU NJEZINE VJEŠTINE?.....	2
3. KALENDAR GOVORNO–JEZIČNOG RAZVOJA KOD DJECE RANE PREDŠKOLSKE DOBI (DO TREĆE GODINE).....	3
3.1. Dijete u dobi do tri mjeseca.....	4
3.2. Dijete u dobi od tri do šest mjeseci	5
3.3. Dijete u dobi od šest mjeseci do jedne godine	5
3.4. Dijete u dobi od jedne do dvije godine.....	6
3.5. Dijete u dobi od dvije do tri godine	6
4. ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA	8
5. ULOGA RODITELJA U POTICANJU RAZVOJA KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA KOD DJETETA	10
5.1. Kada početi sa poticajnim čitanjem?.....	11
5.2. Stvaranje poticajnog čitačkog okruženja	11
5.3. Načela poticajnog čitanja	11
5.4. Dijaloško čitanje slikovnica	12
6. JEZIČNE IGRE	13
6.1. Igre kojima se potiče i razvija djetetova sposobnost slušanja	14
6.2. Igre koje potiču i razvijaju djetetove govorne sposobnosti	14
7. OSOBITOSTI DJECE RANE PREDŠKOLSKE DOBI S KOMUNIKACIJSKIM TEŠKOĆAMA	15
8. ZAKLJUČAK	16
9. LITERATURA	17

1. UVOD

Svjedoci smo vremena kada interakcija, odnosno komunikacija između ljudi, možemo slobodno reći – odumire. Sve više vidimo djecu koja imaju poteškoća u razvoju, smanjen interes za komunikaciju, slabiji razvoj komunikacijskih vještina te na takav način njihov razvoj kasni. Kako možemo utjecati na smanjene komunikacijske vještine i na koji način mi kao odrasle osobe, roditelji ili odgojitelji možemo barem djelomično spriječiti tu istu vrlo nisku razinu komunikacije i komunikacijskih vještina? Zapravo može biti vrlo jednostavno. Svi mi, kao odrasle osobe, roditelji, učitelji i odgojitelji, svi koji smo u doticaju s djecom, samim kontaktom s njima možemo nešto promijeniti. Činjenica da smo djeci model po kojemu oni uče, figurativno rečeno, ubrizgava nam dozu optimizma. Bit svega, bit razvoja komunikacije kod djeteta kreće iz obitelji, iz prirodnog okruženja unutar kojega se djetetu usađuju prve socio–emocionalne veze. Te socio–emocionalne veze imaju veliku i usudim se reći, nezamjenjivu ulogu u interakciji i komunikaciji na relaciji odrasli–dijete. Ponovno ću postaviti pitanje. Kako mi kao odrasle osobe, kao roditelji ili odgojitelji možemo utjecati na razvoj komunikacijskih vještina kod djece rane predškolske dobi? Odgovor na ovo pitanje detaljnije će se razraditi u nastavku rada kada ćemo se osloniti na to što je zapravo komunikacija i koje su njezine vještine. Također, ono nama vrlo bitno, istražiti će se kako se kod djeteta rane predškolske dobi razvija jedna od najvažnijih komunikacijskih vještina, a to je govor te kako možemo utjecati na njegov razvoj, kako kod djece urednog razvoja, tako i kod djece sa poteškoćama u razvoju.

2. ŠTO JE KOMUNIKACIJA I KOJE SU NJEZINE VJEŠTINE?

Početak ćemo s definicijom komunikacije. Dakle, komunikacija bi bila praktična uporaba jezika, jezika kao simbola i glavnog obilježja ljudske vrste. Komunikacija se odnosi na sporazumijevanje, slanje te primanje poruka, odnosno prenošenja misli, osjećaja, doživljaja i slično. Komunikaciju dijelimo na verbalnu i neverbalnu. Komunicirati možemo govorom, pismom, gestama, dodirima, plačem, osmijehom, slikama, glazbom itd. Komunikacija djeteta i okoline počinje već u majčinoj utrobi kada na određeni zvučni podražaj dijete majci odgovori pokretom ili udarcem. U tom početnom vidu komunikacije između majke i djeteta, komunikacija je neverbalna. Vokalna komunikacija počinje prvim krikom ili plačem koji se javlja odmah nakon rođenja, čim je dijete udahnuo svoj prvi ovozemaljski udah i u trenutku kada se pupčanom vrpcom odvojilo od majke. Odmah nakon rođenja dijete se sporazumijeva s okolinom: plač je njegovo prvo vokalno sredstvo izražavanja neugodnih osjećaja, a smijeh ugodnih (plačem će reagirati na neugodne, a osmijehom na ugodne podražaje iz okoline.) Svrha je djetetove komunikacije privući pozornost, iskazivati osjećaje, uspostaviti društvene kontakte, zadovoljiti različite potrebe. Djeca usvajaju jezik u svom prirodnom okruženju putem interakcije s roditeljima i članovima obitelji te okolinom; ona djeca koju se od rođenja poticalo da više vokalno komuniciraju i koju odrasli više potiču na jezične aktivnosti pokazat će i višu razinu jezične kompetentnosti. Kvalitetna komunikacija s odraslima koja dovodi do ranoga iskustva u komunikaciji stvorit će odličnu podlogu za čitačke sposobnosti, sposobnosti razumijevanja i usvajanja jezika te će uvelike pomoći djetetu da se kvalitetno uključi u zajednicu unutar koje obitava.

3. KALENDAR GOVORNO–JEZIČNOG RAZVOJA KOD DJECE RANE PREDŠKOLSKE DOBI (DO TREĆE GODINE)

Svojim rođenjem i samim postankom dijela komunikacijskog okruženja dijete je pod utjecajem svoje okoline, svoje socijalne sredine. Nakon rođenja, kroz osnovne postupke interakcije s majkom i ocem, dijete se služi gestama, ali i vokalizacijom. Na takav način vrlo brzo se uspostavljaju osnove svjesnog sporazumijevanja. Razvojem djeteta, ali i roditeljskom aktivacijom u djetetovom životu, prestaje oblik interakcije kao izmjena aktivnosti i sve više se poboljšava komunikacija koja kasnije dovodi do prave i čiste, nesputane komunikacije između roditelja i djeteta, ali i okoline u kojoj dijete živi. U početku se razmjena značenja odvija neverbalno uz vokalizaciju i geste što nam ukazuje na sposobnost kodiranja i dekodiranja te prevođenja misli na jezik akcije. Samim time vrlo je važno da za razvoj verbalne komunikacije majka prevodi svoje i djetetove akcije u verbalni kod tijekom aktivnosti koje rade zajedno. Kalendarom govorno–jezičnog razvoja djece rane predškolske dobi prikazat će se na koji način se razvijaju djetetove komunikacijske vještine te kako se do treće godine starosti manifestira djetetovo govorno osposobljavanje.

3.1. Dijete u dobi do tri mjeseca

Dijete u dobi od rođenja pa do četvrtog tjedna starosti nazivamo novorođenčecom. Novorođenče se u prvih nekoliko mjeseci uglavnom koristi refleksima te su sve njegove motoričke aktivnosti produkt refleksa. U prva četiri tjedna vidljiv je najveći napredak, samim time što se ustaljuju prvi fiziološki ritmovi koji sve više postaju pravilniji (poput rada srca, disanja, temperature...) Urođena ponašanja, koja su kod djeteta vrlo dobro organizirana, služe mu za "manipuliranje" socijalnom i fizičkom okolinom. Ponašanja koja su dio neverbalne komunikacije koja je u ovom razdoblju najizraženija, a to su gledanje, socijalni osmijeh te pokreti tijela, djetetu omogućuju da uspostavi prve kvalitetne odnose sa svojim prirodnim okruženjem. Uz obilježja neverbalne komunikacije, dijete pokazuje i obilježja verbalne komunikacije, a to je plač te krik (još uvijek fiziološki krik) kojim dijete reagira na negativne podražaje iz okoline te nam daje do znanja da je gladno, žedno, mokro ili da ga pak nešto boli. S obzirom da se dijete u prvim tjedima koristi uglavnom refleksima, tako će i svi zvukovi koje će ono proizvesti biti spontani i refleksni, odnosno, vezani uz njegovo fiziološko stanje. Sluh kao važan čimbenik djetetovog govornog razvoja razvijen je pri samom rođenju jer pomoću sluha dijete prima sve zvučne podražaje iz svog okruženja. Dijete kada čuje zvuk iz nekog izvora, ono će okretati oči i glavu prema izvoru i na takav način dati nam do znanja da je svjesno svega što se oko njega događa. Razvoj govora kod djeteta u prvim tjednima započinje upravo plačem. Glasovi novorođenčeta u prva dva mjeseca života su plač, krikovi te poneki fiziološki zvukovi. To je faza kričanja. U dobi od drugog pa najkasnije do trećeg mjeseca javlja se faza gukanja kada dojenče spontano proizvodi jednosložne vokalne zvukove poput: aaa, ooo, eee... uz povremenu kombinaciju samoglasnika i suglasnika poput: gu, aba. Svi vokali koji se nalaze u fazi gukanja su nejasni i akustički neodređeni, ali za razliku od dosadašnjih glasova koje je dijete proizvodilo, gukanje nam sada daje do znanja da se dijete ugodno osjeća i da uskoro možemo očekivati osmijeh. S obzirom na komunikacijsku usmjerenost djeteta gukanje je prvi pokazatelj komunikativnog glasanja. U nazočnosti odrasle osobe moguće je primjetiti da će dojenče aktivnije gukati. Glasovi koji se odnose na gukanje bit će izraženiji oko trećeg mjeseca kada se roditelj obraća djetetu emotivno i toplo uz tihi govor.

3.2 Dijete u dobi od tri do šest mjeseci

Unutar razdoblja razvoja djeteta od trećeg do šestog mjeseca djetetov razvoj je uravnotežen. Dijete ove dobi izrazito je socijalna individua. Smješka se svima što je znak da je svjesno svoje okoline. Sluša govor, posebice voli slušati dubok očev glas koji je prodoran te sluša svoje vlastito glasanje i verbalizaciju. Za ovaj period karakteristično je da se uz prvi glasni smijeh usavršava gukanje i postupno se prelazi u govornu igru, odnosno brbljanje. Od drugog do petog mjeseca uspostavlja slušnu kontrolu nad intenzitetom glasa, a zatim nad izgovorom glasovnih sekvenci. Pokazuje osjetljivost na intonaciju i ritam govora. Sa navršena tri mjeseca, kod djeteta unutar ovoga razdoblja javlja se pomak u intonaciji slogova. Oko trećeg mjeseca izgovara suglasnike poput: m, p, b... koji su još uvijek izrazito nejasni. Formira određene glasove na način da kada proizvodi, da ujedno prima i sluša kinestetičke podražaje iz svoje govorne muskulature. Oko četvrtog mjeseca gukanje postaje sve složenije. Sa približavanjem šestom mjesecu života, dijete se sve više igra gukanjem i postupno stavlja slogove u niz. U ovom razdoblju dijete je sve više usmjereno na odrasle unutar svoje okoline. Kada mu se netko obrati, dijete razdragano proizvodi glasove, točnije, guguče.

3.3. Dijete u dobi od šest mjeseci do jedne godine

Dijete je sve više usmjereno na svoju okolinu i konstantno nastoji uspostavljati interakciju s njom. Već pred kraj ovoga razdoblja dijete izgovara svoje prve riječi koje se mogu povezati sa određenim predmetima, osobama i situacijama. Oko petog ili šestog mjeseca života, dijete oponaša glasove koje čuje od drugih te na takav način ponavlja i vježba glasove materinskog jezika. U svom brbljanju zapaža melodiju riječi kako je izgovaraju odrasli iz njegove okoline pa je tako nastoji percipirati i razumijevati. Opaža važnost pojedine riječi u nekoj situaciji te na takav način neka riječ dobiva na značenju. S obzirom da su kretnje jezikom sve složenije i koordiniranije, samim time bolje su i artikulacijske mogućnosti djeteta. Dijete uživa u glasovima koje proizvodi, gukanje je sve aktivnije. Produkcija glasova postaje voljna te dijete nastoji oponašati sve ono što čuje. Unutar svijeta komunikacije dijete je sve više usmjereno na odrasle i okolinu pa se tako smije i hihoće, vrišti od veselja, voli igre skrivanja u kojima izgovara "ku-ku" i "ima-nema". U ovome razdoblju dijete reagira na svoje ime i okreće se prema osobi koja ga doziva, brbljanje mu je zabava, ali i znak najdraže komunikacije sa okolinom.

Oko 11. i 12. mjeseca dijete se sve više koristi gestama kako bi komuniciralo sa okolinom. Tako će na primjer dijete donositi predmet ili će ga pokazati prstom te će se glasati kako bi odraslu osobu upozorilo na taj predmet ili mu dalo do znanja da ga želi. Pred kraj prve godine, kod djeteta se pojavljuje prva riječ koja ima značenje. To su uglavnom imenice bliskih osoba poput mame, tate, babe i sl.

3.4. Dijete u dobi od jedne do dvije godine

U ovom razdoblju dijete izgovara svoje prve riječi sa značenjem. Karakteristično je da sva djeca do navršenih 18. mjeseci starosti izgovaraju svoje prve riječi sa značenjem. Već potkraj druge godine dijete povezuje dvije i više riječi u verbalne iskaze. Verbalnim iskazima završava se predverbalna faza u razvoju govora te počinje verbalna faza. Sa 12 mjeseci dijete koristi nekoliko riječi, ali razumije mnogo više. Semantički razvoj brži je za razumijevanje nego za reprodukciju riječi. Prve djetetove riječi su imenice kojima imenuje stvari iz svoje okoline koje su mu bitne. Svoje prve riječi dijete je usvojilo imitacijom odraslih. Sa 18. mjeseci dijete govori od 5 do 50 riječi, a nakon 18. mjeseca dolazi do naglog usvajanja riječi, osobito riječi koje služe za imenovanje. To razdoblje nazivamo još i eksplozijom imenovanja. U dobi od dvije godine djeca uz imenice, predmete i bića iz okoline, upotrebljava i glagole. U govoru djeteta unutar ovoga razdoblja prisutna je i eholalija, odnosno pojava kada dijete ponavlja riječ koju čuje. Te riječi u većini slučajeva nisu nikome upućene, već dijete u njima uživa. Na kraju druge godine dijete povezuje dvije riječi u jednu smislenu cjelinu, rabi zamjenice i mijenja glagole. Pred kraj ovoga razdoblja dijete već razumije pojednostavljene upute i prepričava ono što je radilo. Voli da mu se čitaju priče, a one jednostavnije i njemu zanimljivije lako će upamtiti.

3.5. Dijete u dobi od dvije do tri godine

Unutar ovoga razdoblja, dijete na govornom području sve više napreduje. Ovo je razdoblje kada se intenzivno razvija sintaksa. Svakoga mjeseca nauči oko 50 novih riječi pa će ih tako u dobi od dvije i pol godine prepoznavati još oko tisuću. Rečenice su još uvijek telegrafske, govori sa 2-3 riječi. Dijete će pokušavati mijenjati glagole po licima, stvarati množinu imenica i oznčavati

posjedovanje stvari. Zna reći kako se osjeća te voli knjige i pripovijetke i u stanju je pratiti sve duže priče. Još uvijek su, za razumijevanje govora važni intonacija i ritam. Već pred kraj razdoblja djeteta ima razvijen riječnik unutar kojega posjeduje od 250 do 500 riječi, ali razumije puno više. Na kraju treće godine djeteta koristi rečenicu od tri do četiri, ali i više riječi. Koristi imenice, glagole, zamjenice, čestice... Govor trogodišnjaka postaje razumljiv i konačno je dosegao razinu kada koristi onome za što je i stvoren, a to je komunikacija. Postavlja pitanja poput: *Tko je? Što je? Gdje je?* Voli jednostavne razgovore, uživa u njima, imenuje se vlastitim imenom, a na kraju treće godine umjesto svoga imena koristi zamjenicu *ja*. Dok se igra, djeteta razgovara samo sa sobom, koristi privatni govor te u razgovoru sa odraslima uživa u prepričavanju kratkih priča ili pak nekog osobnog doživljaja.

4. ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA

Jedna od osnovnih zadaća odgojitelja jest ta da učini sve što je u njegovoj moći kako bi se dijete u prostoru dječjeg vrtića osjećalo kao da je kod svoje kuće. Samim time, odgojitelj stvara poticajno okruženje za sve čimbenike djetetova života, razvoja, ali i govora. Kako bi cjelokupno okruženje u kojemu se dijete nalazi bilo poticajno, osim prostora koji će biti poticajan i koji će poticati dijete na govor, djetetu se treba dati maksimalna mogućnost izražavanja. Sukladno sa time, djetetu bi se trebalo omogućiti da javno govori u malim skupinama, u paru, ali i pred ostalom djecom unutar skupine kako bi to dijete, ali i sva ostala djeca unutar skupine, slušali kvalitetan posredovani govor. Uz cijelo poticajno vrtićko okruženje, s obzirom na količinu vremena koje dijete provodi u odgojno–obrazovnoj ustanovi, djetetu bi se trebalo osigurati i poticajno okruženje u vidu kompleksnih govorn–jezičnih iskustava kroz koja će dijete stvoriti svoju stvarnost i svoj vid komunikacije sa drugima. Uz gore sve navedeno, sa sigurnošću možemo reći kako je za zdrav razvoj govora i komunikacijskih vještina vrlo bitno da je komunikacija između odgojitelja i djeteta zdrava, nesputana i spontana. Znamo da djeca uče po modelu odraslih pa je tako odgojitelj u djetetovom životu vrlo važna "persona" od koje ono može puno toga naučiti. U svakom trenutku koji provodimo s djecom, mi s njma komuniciramo, stoga je važno napomenuti kako poticanje razvoja komunikacijskih vještina treba biti obuhvaćeno kvalitetno provedenim vremenom, a odgojitelj bi trebao biti kvalitetni reflektivni praktičar koji propituje vlastiti govor, govor koji nudi djeci, ali i sve sadržaje kojima djecu okružuje. Većina autora navodi kako je vrlo važno poticati djetetove komunikacijske vještine, ali nažalost takve stvari vrlo se malo primjenjuju u praksi. "Nažalost, primjeri iz prakse pokazuju da je poticanje upravo te kompetencije poprilično zanemareno, dijelom i zbog gotovo potpunog izbacivanja metodičke prakse okupljanja djece (naravno, ne prisilnog), već okupljanja u smislu zajedničkog druženja, razgovaranja, čitanja i slušanja priča i stihova, igranja gestovnih i pokretnih igara te igara za poticanje govornog stvaralaštva, tj. stvaranja prije spomenutog "prostora za govor", na kojega djeca svakako imaju pravo. Nedostatak govorne kompetencije nedvojbeno kasnije dovodi do nesigurnosti, koja se može očitovati u plašljivost ili u agresivnosti." (Velički, 2009; 85). Kako autorica navodi, "prostor za govor" bitan je za razvoj komunikacijskih vještina, a mi kao odgojitelji pomoću njega možemo utjecati na razvoj komunikacijskih vještina kod djece rane predškolske dobi. Unutar toga prostora dijete će se osjećati ugodno, prihvaćeno i voljeno te će biti motivirano razvijati svoje komunikacijske vještine. Ukoliko kao odgojitelji osiguramo "prostor za govor" dijete će se osjećati slobodno

izraziti svoja mišljenja i stavove, sa znanjem da neće biti ismijano ili nesvaćeno. " Djeci moramo osigurati priliku da govore i da razgovaraju, na standardnom jeziku ili dijalektu, glasno ili tiho, ekstrovertirano ili introvertirano. Kvalitetan razgovor i izmjenjivanje iskustava vrijedni su sami za sebe. Istovremeno, "prostor za govor" omogućuje djeci primanje i uočavanje govora te percepciju smisla na temelju auditivnog doživljaja." (Velički, 2009; 85). Za stvaranje kvalitetnog prostora koji će u velikoj mjeri biti poticaj za razvoj djetetovih komunikacijskih vještina, vrlo je važno da se za to stvore poticajni uvjeti. Uz sve to važno je da je odgojitelj sam svjestan svih potreba djeteta.

5. ULOGA RODITELJA U POTICANJU RAZVOJA KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA KOD DJETETA

Novije studije pokazuju da stručnjaci koji se bave govornim i jezičnim razvojem kod djece posebno ističu da dijete ne treba izravno poučavati. Samim "forsiranjem" djetetove komunikacije i samog razvoja svih komunikacijskih vještina, možemo dobiti svojevrzni kontra efekt koji će rezultirati djetetovom pasivnošću i slabijim socijalnim vještinama. Bitno je da se kroz cjelokupni razvoj svih djetetovih komunikacijskih vještina djetetu izravno obraćamo putem njegove osnovne aktivnosti, što je naravno igra. S djetetom trebamo razgovarati o različitim temama i poticati ga da ono postavlja pitanja i da na osnovu toga, izrazi svoje mišljenje. U radu sa djetetom rane predškolske dobi važno je aktivno ga slušati i dati mu do znanja da je prihvaćeno i da mu pridajemo pozornost. Ono što roditelji mogu činiti kako bi poticali svoje dijete jest to da mu kvalitetno organiziraju vrijeme i aktivnosti koje će biti mijenjane svakij 5 do 10 minuta. Aktivnosti trebaju trajati najviše 10 minuta upravo zbog kratke koncentracije i pažnje. Roditelji bi trebali djeci dati do znanja da je unutar komunikacije vrlo važno da ljudima s kojima razgovaraju pridaju punu pozornost te da isto očekuju zauzvrat. Također ono što roditelji mogu činiti unutar samog procesa poticanja jezično–govornih vještina je to da čitaju djeci, potiču ga na izražavanje i prepričavanje te da razgovaraju o pročitanim i upotrebljavaju. Nadalje, za ranu predškolsku dob vrlo su učinkovite i bitne jezične igre koje roditelji mogu upotrebljavati vrlo lako u sklopu odgoja. Čitanje slikovnica i priča za djecu je iznimno važno pa je jedna od mogućnosti i da roditelj upotrebljava dijaloško čitanje slikovnica i priča. Sve navedeno u većini situacija predstavlja prave nedoumice za roditelje, a kroz daljnja poglavlja nastojat će se pobliže objasniti.

5.1. Kada početi sa poticajnim čitanjem?

Jedna od glavnih roditeljskih nedoumica jest upravo optimalno vrijeme za početak čitanja djetetu kod kojeg želimo potaknuti bolji razvoj govora i ostalih komunikacijskih vještina. Mnogi izvori nvođe kako je optimalna dob za poticajno čitanje upravo od druge godine djetetova života jer se od tada najbolje može poboljšati djetetov govorni razvoj. Najučinkovitije čitanje je ono u kojemu služi kao aktivno poučavanje koje se odvija i nakon nekog vremena mijenja. U početku će mala djeca svemu što vide davati imena i sve će komentirati, ali neće moći prepričati sadržaj. Nakon nekog vremena, kada njihov jezično–govorni razvoj dosegne određenu razinu, tada će biti sposobni prepričati neki događaj iz priče. Upravo jezično–govorni razvoj roditelji će poticati ako svoj način čitanja prilagode sve boljim djetetovim govornim sposobnostima. "Zato učinkovito, poticajno čitanje ima oblik razgovora u kojemu se faze čitanja izmjenjuju s fazama razgovora o slikama i tekstu, a razgovor postaje sve složeniji i bogatiji." (Čudina–Obradović, 1995; 35).

5.2. Stvaranje poticajnog čitačkog okruženja

Dijete će u većini slučajeva oponašati roditelje kako čitaju. Ponekad će knjigu okrenuti naopako, ali će uočiti ono što su roditelji pročitali, učit će da roditelji žive sa knjigama, posuđuju ih i vraćaju u knjižnicu itd. Na takav način djeca će vrlo brzo razumjeti smisao i važnost čitanja. Kada je dijete upoznalo važnost knjiga i pisanoga teksta kao obavijesti, ono će se početi samostalno zanimati za čitačke aktivnosti. Poticajno čitačko okruženje tako mora biti uređeno na način da djetetu na bilo koji način približi tekst, ali i da bude ugodno kako bi se dijete osjećalo prihvaćeno da može izraziti svoje mišljenje.

5.3. Načela poticajnog čitanja

Prema knjizi "Igrom do čitanja" autorice dr. Mire Čudine–Obradović (1995; 35) što vjernije ćemo prenijeti načela koja su potrebna prilikom poticajnog čitanja djetetu. Kao prvo načelo, vrlo je važno da je dijete aktivno unutar samoga procesa čitanja, nikako nije dobro da je dijete u ulozi pasivnog slušatelja. Tako je uloga roditelja da djetetu radije postavlja pitanja nego da

od njega traži da mirno sluša, sjedi i pokazuje na slici. Kao drugo načelo, autorica navodi da govor roditelja mora sadržavati puno više od samoga teksta. Roditeljski govor mora potaknuti dječji govor i reagirati na njega proširenjem, objašnjenjem, davanjem, pohvalom, davanjem primjera i ispravljanjem. Kao treće i posljednje načelo, autorica navodi da se zahtjevi za samostalnim govorom djeteta postupno povećavaju. Dijete će tako zahtijevati sve veću samostalnost prilikom izražavanja.

5.4. Dijaloško čitanje slikovnica

U prijašnjim poglavljima naveli smo kako je optimalna dob za poticajno čitanje negdje oko druge godine djetetova života. Kada roditelj čita djetetu slikovnicu, onda dijete obično sjedi roditelju u krilu i oboje istodobno gledaju slike i tekst. Samim činom stavljanja djeteta u krilo, roditelj je svojim ponašanjem pripremio dijete na čitanje i vedru te veselu međusobnu komunikaciju u kontekstu nečeg novog ili pak nečega što dijete već jako dobro zna. Svakodnevno dijaloško čitanje (koje bi se u pravilu trebalo odvijati najmanje četiri puta tjedno) znatno poboljšava razvoj govora kod djece. Ono što je najbitnije u sklopu dijaloškog čitanja je to da roditelji preuzmu aktivnu ulogu. Tako je roditeljeva uloga da postupno uvodi dijete u sve složeniju uporabu riječi. Dijaloško čitanje može biti jednostavno i složeno. Jednostavnija razina dijaloškog čitanja obuhvaća raspon od poticajnih pitanja koja potiču dijete na samostalan govor pa sve do vedrine i šale koja mora biti dio odnosa tijekom čitanja. Uz navedeno, važno je da se tijekom postavljanja pitanja, djetetovi odgovori nadopunjuju i obogaćuju novim pitanjima. Roditelj mora biti model kvalitetnog odgovora i nesvjesno tražiti od djeteta da oponaša uzor. Za vrijeme čitanja svi djetetovi komentari i osvrti na priču su dragocjeni, zato je bitno da se prihvaćaju izrazima poput: "Točno si zapazila." Ili "Dobro kažeš". Složenija razina dijaloškog čitanja odnosi se na već uznapredovalu fazu zajedničkog čitanja. U ovoj razini važno je postavljati djetetu pitanja poput: "Što vidiš na ovoj stranici?" ili "Što misliš što se ovdje događa, opiši mi.". Samim time, proširit će se djetetov izričaj, jer svaki roditelj mora svaki djetetov izričaj ponoviti uz malo poboljšanje u složenijem obliku. I unutar složenije razine važne su vedrina i šala, upravo zbog toga što čitanju djeci trebamo pristupiti po načelima igre, ono mora biti zabavno te dijete se treba osjećati ugodno i prihvaćeno.

6. JEZIČNE IGRE

U ranijim poglavljima naveli smo kako je bitno da se djeca potiču raznim aktivnostima koje trebaju biti zasnovane upravo na igri. Igra je osnovna, spontana i prirodna djetetova aktivnost, kroz koju ono uči, raste i razvija se te spoznaje svijet oko sebe putem manipuliranja različitim materijalima. Ali kako se igrati jezikom? Znamo da je jezik jedan od osnovnih načina sporazumijevanja, prenošenja ideja, emocija, želja itd. "Spoj igre, kao prirodne dječje djelatnosti, i jezika, kao jednoga od osnovnih sredstava sporazumijevanja u svijetu, omogućuje neopterećeno učenje i ovladavanje društvenim, pa onda i jezičnim ulogama, korištenje naslijeđenog iskustva, ali i kreativnosti i individualnosti te učvršćivanje temelja za ovladavanje tim istim svijetom na bilo kojoj razini." (Peti-Stanić, Velički, 2009, 6). "Jezične igre su sve igre u kojima je izražajno sredstvo jezik u svim svojim pojavnostima" (Peti-Stanić, Velički, 2009, 7). Jezične igre se kao i sve ostale igre igraju po već unaprijed određenim pravilima, ali naravno, za djecu je bitno da ih se i uz određena pravila ni u kojoj mjeri ne ograničava. Igra je vrlo važna za dijete rane predškolske dobi upravo zato što mu pomaže da nauči nove ideje koje će pretočiti u praksu, da se uklopi u društvo i svlada socio-emocionalne zadatke koji su stavljeni pred njega. U nastavku ćemo prikazati vrste jezičnih igara pomoću kojih se razvijaju komunikacijske vještine u ranoj predškolskoj dobi.

6.1. Igre kojima se potiče i razvija djetetova sposobnost slušanja

Sposobnost slušanja razvija se već u majčinoj utrobi unutar koje je dijete izloženo raznim zvukovima. Za kvalitetan razvoj govora, važan je razvoj vještine slušanja. Dijete treba izložiti slušanju, treba mu puštati glazbu, voditi ga u šetnje... Za igre kojima se potiče i razvija djetetova sposobnost slušanja, važno je da se dijete pripremi, da se pripreme njegovi slušni i govorni organi zbog skladnijeg razvoja vjelokupnog govornog sistema. U dobi do godinu dana mogu se pjevati pjesmice koje koriste vježbu prstićima, a to su pjesmice poput "Eci, peci, pec." Također djeci mogu biti zanimljive i igre poput snimanja zvuka, traženja i prepoznavanja zvuka, igre uz pljeskanje, igra tišine i slične.

6.2. Igre koje potiču i razvijaju djetetove govorne sposobnosti

Nakon što izgovori i svlada svoju prvu riječ, pred djetetom se nalazi zadatak svladavanja izgovora glasova i slogova. Rano uvođenje glazbe u igru povećava djetetove mogućnosti za usvajanje jezika. "Stimulativne govorne igre provode se s djetetom kako bi se potaknuo skladan govorni razvoj te spriječila moguća odstupanja tijekom toga razvoja. Mogu se provoditi kod kuće, u dječjem vrtiću i drugdje. Igre poticanja izgovora glasova i slogova usko su povezane s igrama koje potiču slušanje te s onima za razvoj motorike. Za stimuliranje govornih sposobnosti važna je rana djetetova izloženost glazbi, govoru i razgovoru." (Šego, 2009; 135). Igre za razvoj govornih sposobnosti su poput "Blistaj, blistaj", tepanja djetetu, igre imenovanja kartica i druge.

7. OSOBITOSTI DJECE RANE PREDŠKOLSKE DOBI S KOMUNIKACIJSKIM TEŠKOĆAMA

Sve više se susrećemo s djecom koja kasne u jezično–govornom razvoju. Među tom djecom sve više je onih koji se nose sa teškoćama na planu socijalne komunikacije. Za takvu djecu karakteristično je da imaju smanjen interes za komunikaciju, ali i da im nedostaju određene komunikacijske vještine koje su važne za održavanje socijalne interakcije. Igra djece rane predškolske dobi koja se nose sa određenim poteškoćama, uvelike se razlikuje od igre djece urednoga razvoja. "Temeljni manjak socijalnih interesa obično sprječava uključivanje djece s komunikacijskim teškoćama u suradničku igru s vršnjacima. Ponekad sudjeluju u nekim zajedničkim tzv. "grubim" psihomotornim akcijama (trčanje, igre u krugu i sl.) (Rade, 2015; 13).

Manjak socijalnih interesa sprječava uključivanje djece sa komunikacijskim teškoćama da se uključe u suradničku igru sa vršnjacima. Djeca s poteškoćama ne razumiju smisao riječi, ali niti smisao pojedinih jezičnih igara. Pojedina djeca s komunikacijskim vještinama preferiraju samostalne ili ritualne igre te često znaju biti "u svom svijetu". Većina autora navodi kako su upravo djeca sa nedovoljno razvijenim komunikacijskim vještinama emocionalno slabije "dostupna", ali su zato izuzetno topla, ali i privrženija roditeljima. "Jedan od putova ka kvalitetnijem povezivanju s malim djetetom ide preko uvažavanja njegovog senzomotoričkog profila i nalaženja optimalnih sredstava i načina djelovanja i komunikacije." (Rade, 2015; 14). Većina djece s komunikacijskim teškoćama ne mogu primati informacije iz svoje okoline na način kako to rade ostala djeca jer im to ne dozvoljava njihov specifičan način obrade jezično-govornih podataka. Ono što je u svemu zanimljivo, a to je da je dovoljna činjenica da su ta djeca previše osjetljiva na neke zvukove pa je tako upravo to razlog zbog kojeg će se povlačiti u osamu.

8. ZAKLJUČAK

Objasnili smo kako odrasli trebaju biti dječji sugovornici: pitači, slušatelji, poticatelji dječjih jezičnih mogućnosti. Kako bi djeca spoznala interakciju, ali i dulje ostala u samom procesu komunikacije, važno je da se odgojitelji i roditelji "odmaknu" od standardnih autoriteta kako bi djeca više uživala u interakciji s drugima. Djeca trebaju biti motivirana razmišljati i razgovarati o različitim temama, postavljati pitanja i pronalaziti odgovore, važno je poticati ih da govore o sebi i drugima te da spoznaju kako je bitno izraziti svoje mišljenje, ali i uvažiti tuđe. Dijete rane predškolske dobi kroz igru će najlakše spoznati svijet, a sama igra motivirat će ga na izražavanje misli i osjećaja, kao i na divergentno mišljenje. Unutar prve tri godine života, koje su načelno i najvažnije u djetetovu životu najvažnije je započeti sa poticanjem razvoja govora. Važno je da se već sa malom djecom svakodnevno igramo i razgovaramo. Tako će govor postati pravo "dječje sredstvo" kojim će ono nastaviti upoznavati svijet oko sebe. Uporabom jezičnih igara odgojitelji i roditelji mogu na jednostavan i zabavan način potaknuti dijete na komunikaciju slušanje, ponavljanjem, reagiranjem na pitanja, ali i neverbalnom komunikacijom. Ono što je zajedničko svim praktičarima koji se u svom radu susreću s djecom rane predškolske dobi je da prihvaćaju ono što djeca rade te ih usmjeravaju, potiču, ne ograničavaju, ali i nadograđuju njihove interese. Uspješan rad s djecom ove dobi svakako donosi mnoštvo razumijevanja, prvenstveno načina na koji uče, a zatim i onoga što je poticajno za njihov jezično-govorni, socijalni i emocionalni razvoj.

9. LITERATURA

1. Bakota, K., Dulčić, A. (2016), *Vrtuljak Igara*, Zagreb: Školska knjiga
2. Einon, D. (2007), *Igre i učilice*, Zagreb: Profil
3. Herljević, I., Posokhova, I. (2007), *Govor, ritam, pokret*, Zagreb: Ostvarenje
4. Moomaw, T., Hieronymus B. (2008), *Igre čitanja i pisanja*, Buševac: Ostvarenje
5. Peti – Stanić, A., Velički, V. (2009), *Jezične igre za velike i male*, Zagreb: Alfa
6. Rade, R. (2015), *Mala djeca s komunikacijskim teškoćama 1*, Zagreb: FoMa
7. Starc, B. (2004), *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
8. Stöcklin – Meier, S. (2011), *Rukicama gore, nogicama dolje RASTIMO BOLJE*, Split: Harfa
9. Šego, J. (2009), Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju, *Govor*, Vol. (26), (119-149)
10. Šmit, M.B., (2001), *Glazbom do govora*, Zagreb: Haid
11. Vaskevich, E., (2011), *Velika knjiga razvojnih aktivnosti od rođenja do 3.godine*, Zagreb: Planet Zoe
12. Velički, V. (2009), Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću, *Metodika*, Vol. (10), (233-247)

